0111 განათლების მეცნიერება EDUCATION SCIENCE

კრიტიკული აზროვნება - აკადემიური ანალიზის მეთოდოლოგიური საფუძველი

ხატია შევარდნაძე
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი
E-mail: khshevardnadze@gmail.com

რეფერატი

კრიტიკული აზროვნება წარმოადგენს ერთ-ერთ ძირითად ინტელექტუალურ უნარს, რომელიც განსაზღვრავს ახალი ცოდნის შექმნის, გააზრებისა და შეფასების ხარისხს. იგი სცილდება ინფორმაციის პასიურ მიღებას და მოიცავს მის ანალიზს, შეფასებასა და არგუმენტირებულ ინტერპრეტაციას. ამ თვალსაზრისით, კრიტიკული აზროვნება აღარ განიხილება მხოლოდ პირადი კოგნიტური უნარის დონეზე, არამედ წარმოადგენს მეთოდს, რომელიც საფუძვლად უდევს აკადემიურ ანალიზს. საკითხის აქტუალურობა განპირობებულია თანამედროვე აკადემიური გარემოს სპეციფიკით, სადაც ინფორმაციის სიჭარბე და მრავალფეროვნება საჭიროებს მისი სანდოობის, ლოგიკური თანმიმდევრობისა და საფუძვლიანობის კრიტიკულ შეფასებას. სტატიის მიზანია კრიტიკული აზროვნების ფუნქციის განსაზღვრა აკადემიური ანალიზის პროცესში და მისი როლის წარმოჩენა, როგორც ინტელექტუალური მექანიზმის, რომელიც უზრუნველყოფს ანალიტიკური მსჯელობის სიზუსტესა და არგუმენტირებულობას. კვლევა ეფუძნება თეორიულ-ანალიტიკურ მეთოდოლოგიას და მოიცავს კრიტიკული აზროვნების ძირითადი კომპონენტების - ანალიზის, შეფასებისა და რეფლექსიის - სისტემურ განხილვას. საკითხის სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ კრიტიკული აზროვნება წარმოდგენილია არა მხოლოდ როგორც ინდივიდუალური უნარი, არამედ როგორც აკადემიური ანალიზის სტრუქტურული საფუძველი.

საკვანძო სიტყვები: კრიტიკული აზროვნება, აკადემიური ანალიზი, მეთოდოლოგიური საფუძველი, ანალიტიკური მსჯელობა, შეფასება, რეფლექსია, კოგნიტური პროცესი.

შესავალი

თანამედროვე აკადემიურ დისკურსში კრიტიკული აზროვნება განიხილება, როგორც ერთ-ერთი ძირითადი ინტელექტუალური მექანიზმი, რომელიც განსაზღვრავს ანალიზისა და ცოდნის ფორმირების ხარისხს. კრიტიკული აზროვნების თეორიული საფუძვლები ფართოდ არის განხილული თანამედროვე კოგნიტურ და საგანმანათლებლო კვლევებში. კრიტიკული აზროვნების თეორიის წამყვანი ამერიკელი წარმომადგენლების, რიჩარდ პოლისა და ლინდა ელდერის მიხედვით, კრიტიკული აზროვნება არის მიზანმიმართული და თვითრეგულირებადი პროცესი. იგი მოიცავს ინფორმაციის ანალიზს, შეფასებასა და გააზრებას [1]. მათი მიდგომა ხაზს უსვამს, რომ კრიტიკული აზროვნება წარმოადგენს სისტემურ და სტრუქტურირებულ აქტივობას, რომელიც აუცილებელია არგუმენტირებული მსჯელობისთვის. ანალოგიურად, ამერიკელი ფილოსოფოსისა და მკვლევარის, პიტერ ფასიონეს მიხედვით, კრიტიკული აზროვნება წარმოადგენს კომპლექსურ კოგნიტურ პროცესს, რომელიც მოიცავს ინტერპრეტაციას, ანალიზს, შეფასებასა და დასკვნების ფორმირებას [2]. აღნიშნული მიდგომები ერთხმად მიუთითებს, რომ კრიტიკული აზროვნება არის ორგანიზებული და მრავალკომპონენტიანი ინტელექტუალური აქტივობა, რომელიც უზრუნველყოფს არგუმენტირებული მსჯელობის სიზუსტესა და სანდოობას.

ამ კონტექსტში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება კრიტიკული აზროვნების როლს აკადემიური ანალიზის პროცესში. აკადემიური ანალიზი გულისხმობს არა მხოლოდ ინფორმაციის გადმოცემას, არამედ მის გააზრებას, სტრუქტურირებასა და შეფასებას. როგორც ამერიკელი მკვლევრები და აკადემიური წერის სპეციალისტები, ენტონი გრაფი და კეტი ბირკენსტეინი აღნიშნავენ, აკადემიური წერა და ანალიზი ეფუძნება არგუმენტირებულ მსჯელობას, რომელიც მოითხოვს სხვადასხვა პოზიციის კრიტიკულ განხილვასა და მათ შორის კავშირის გააზრებას [3].

გარდა ამისა, კრიტიკული აზროვნება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ინფორმაციის სანდოობის შეფასებაში, რაც თანამედროვე ინფორმაციულ გარემოში განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს. სწრაფად გავრცელებადი და ხშირად დაუზუსტებელი ინფორმაცია საჭიროებს ანალიტიკურ მიდგომას, რომელიც შესაძლებელს ხდის ფაქტებისა და ინტერპრეტაციების გამიჯვნას. სწორედ კრიტიკული აზროვნება უზრუნველყოფს ამ პროცესს, რადგან იგი ემყარება მტკიცებულებაზე დაფუძნებულ მსჯელობასა და ლოგიკურ ანალიზს. ამ თვალსაზრისით, კრიტიკული აზროვნება არა მხოლოდ აკადემიური, არამედ ფართო სოციალური მნიშვნელობის მქონე უნარადაც გვევლინება.

კრიტიკული აზროვნების მეთოდოლოგიური მნიშვნელობა განსაკუთრებით მკაფიოდ ვლინდება მაშინ, როდესაც იგი განიხილება როგორც აკადემიური ანალიზის სტრუქტურული საფუძველი. იგი

განსაზღვრავს იმ პრინციპებსა და მეთოდებს, რომლებიც აუცილებელია ანალიტიკური მსჯელობის ორგანიზებისთვის - როგორ ხდება ინფორმაციის შერჩევა, მისი ინტერპრეტაცია და საბოლოო დასკვნების ფორმირება. ამ პროცესში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს რეფლექსიას - უნარს, რომლის საშუალებითაც ინდივიდი აფასებს საკუთარ მსჯელობას და ამოწმებს მის სანდოობას. ამასთანავე, კრიტიკული აზროვნება ხელს უწყობს ინტელექტუალური დამოუკიდებლობის განვითარებას. იგი აძლევს ინდივიდს შესაძლებლობას, არ დაეყრდნოს მხოლოდ წინასწარ მოცემულ შეხედულებებს, არამედ დამოუკიდებლად გააანალიზოს ინფორმაცია და ჩამოაყალიბოს საკუთარი პოზიცია.

ამრიგად, კრიტიკული აზროვნება უნდა განვიხილოთ არა მხოლოდ როგორც ინდივიდუალური კოგნიტური უნარი, არამედ როგორც აკადემიური ანალიზის ფუნდამენტური მეთოდოლოგიური საფუძველი. იგი უზრუნველყოფს ცოდნის სიღრმისეულ გააზრებას, არგუმენტების შეფასებას და ლოგიკურად გამართული დასკვნების ფორმირებას, რაც აკადემიური ანალიზის ხარისხის გაუმჯობესების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

ძირითადი ნაწილი

კრიტიკული აზროვნება უნდა განვიხილოთ არა მხოლოდ როგორც ინდივიდუალური უნარი, არამედ როგორც მეთოდი, რომელიც განსაზღვრავს, როგორ მიმდინარეობს ანალიზის პროცესი. იგი ქმნის იმ საფუძველს, რომლის მიხედვითაც ხდება ინფორმაციის შერჩევა, მისი გააზრება და საბოლოო დასკვნების ჩამოყალიბება. ამ თვალსაზრისით, კრიტიკული აზროვნება არ არის მხოლოდ დამატებითი კომპონენტი, არამედ წარმოადგენს ძირითად მექანიზმს, რომელიც აკადემიურ მსჯელობას სტრუქტურას და მიმართულებას აძლევს. პოლი და ელდერი აღნიშნავენ, რომ აზროვნების ხარისხი დამოკიდებულია ისეთ სტანდარტებზე, როგორიცაა სიცხადე, სიზუსტე და ლოგიკური თანმიმდევრულობა [1], რაც კრიტიკულ აზროვნებას ანიჭებს რეგულაციურ ფუნქციას ანალიზის პროცესში.

კრიტიკული აზროვნება ასევე განსაზღვრავს ანალიზის ეტაპებს. პირველ ეტაპზე ხდება ინფორმაციის შერჩევა, სადაც მნიშვნელოვანია სანდო და არასანდო წყაროების გამიჯვნა. თანამედროვე ინფორმაციულ გარემოში ეს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, რადგან ინფორმაციის დიდი ნაწილი არ არის გადამოწმებული. ფასიონეს მიხედვით, კრიტიკული აზროვნება მოიცავს შეფასებით უნარებს, რომლებიც საშუალებას იძლევა განვასხვაოთ დასაბუთებული არგუმენტი დაუდასტურებელი მტკიცებისგან [2]. ეს ნიშნავს, რომ აკადემიური ანალიზი ეფუძნება არა უბრალოდ ინფორმაციას, არამედ იმ ინფორმაციას, რომელიც კრიტიკულად არის შეფასებული.

შემდეგ ეტაპზე მნიშვნელოვანი ხდება არგუმენტაციის ფორმირება. აკადემიური ტექსტი არ არის მხოლოდ ფაქტების ჩამოთვლა - იგი მოითხოვს მათ შორის კავშირის დადგენას და ლოგიკურ წარმოდგენას. გრაფისა და ბირკენსტეინის მიხედვით, ეფექტური მსჯელობა გულისხმობს განსხვავებული პოზიციების განხილვას და მათ შორის ურთიერთობის განსაზღვრას [3]. კრიტიკული აზროვნება ამ პროცესში ეხმარება ავტორს, რომ აზრები იყოს თანმიმდევრული და არგუმენტები - კარგად დასაბუთებული. მნიშვნელოვანი ასპექტია ასევე საკუთარი აზრის გადამოწმება. კრიტიკული აზროვნება გულისხმობს იმას, რომ ადამიანი არ კმაყოფილდება პირველივე დასკვნით, არამედ ამოწმებს მის საფუძვლებს. ეს პროცესი ამცირებს შეცდომის ალბათობას და აძლიერებს ანალიზის სანდოობას. სწორედ ამიტომ, კრიტიკული აზროვნება ხშირად განიხილება როგორც თვითრეგულირებადი პროცესი, რომელიც მუდმივად აკონტროლებს საკუთარ შედეგებს.

აკადემიური ანალიზი ასევე არ შეიძლება განხორციელდეს კონტექსტის გათვალისწინების გარეშე. **ფუკოს მიხედვით, ცოდნა ყალიბდება კონკრეტულ დისკურსულ და ისტორიულ პირობებში [4], რაც ნიშნავს, რომ იგი დამოკიდებულია იმ სოციალურ და ეპისტემურ ჩარჩოებზე, რომლებშიც წარმოიქმნება.** კრიტიკული აზროვნება ამ შემთხვევაში ეხმარება მკვლევარს, დაინახოს უფრო ფართო სურათი და არ შემოიფარგლოს მხოლოდ ზედაპირული შინაარსით.

გარდა ამისა, ანალიზის პროცესში აუცილებელია ლოგიკური თანმიმდევრულობის დაცვა. რიჩარდსი აღნიშნავს, რომ სიღრმისეული გააზრება მოითხოვს დეტალებზე ყურადღებას და მათ შორის კავშირების დადგენას [5]. ამავე დროს, ბუთი მიუთითებს, რომ ანალიზი უნდა მოიცავდეს შეფასებით ელემენტსაც [6], რაც ნიშნავს, რომ აუცილებელია არა მხოლოდ ინფორმაციის აღწერა, არამედ მისი შეფასებაც. ამ ორი კომპონენტის ერთობლიობა ქმნის სრულყოფილ აკადემიურ მსჯელობას.

კრიტიკული აზროვნება ასევე ხელს უწყობს ინტელექტუალური დამოუკიდებლობის განვითარებას. იგი აძლევს ინდივიდს შესაძლებლობას, თავად შეაფასოს ინფორმაცია და ჩამოაყალიბოს საკუთარი პოზიცია. შესაბამისად, კრიტიკული აზროვნება წარმოადგენს მეთოდოლოგიურ საფუძველს,

რომელიც აერთიანებს ანალიზს, შეფასებასა და დასკვნების ფორმირებას ერთიან სისტემაში. იგი განსაზღვრავს აკადემიური ანალიზის განხორციელების პრინციპებს და უზრუნველყოფს, რომ მიღებული ცოდნა იყოს სიღრმისეულად გააზრებული, ლოგიკურად გამართული და მეცნიერულად დასაბუთებული.

დასკვნა

განხილული თეორიული და ანალიტიკური მიდგომები ცხადყოფს, რომ კრიტიკული აზროვნება აკადემიურ ანალიზში ვერ დაიყვანება მხოლოდ ინდივიდუალურ კოგნიტურ უნარამდე. იგი წარმოადგენს სისტემურ მეთოდოლოგიურ საფუძველს, რომელიც განსაზღვრავს ანალიტიკური პროცესის სტრუქტურასა და ლოგიკურ განვითარებას“. სწორედ კრიტიკული აზროვნება უზრუნველყოფს, რომ ცოდნის დამუშავება განხორციელდეს თანმიმდევრულად - ინფორმაციის შერჩევიდან მისი კრიტიკული შეფასებისა და დასაბუთებული დასკვნების ფორმირებამდე.

ამასთანავე, კრიტიკული აზროვნება ფუნქციონირებს როგორც რეგულაციური მექანიზმი, რომელიც ადგენს არგუმენტების სანდოობისა და დასკვნების ვალიდურობის კრიტერიუმებს. თანამედროვე ინფორმაციულ გარემოში, სადაც მონაცემთა სიჭარბე ხშირად ართულებს სანდოობის განსაზღვრას, იგი იქცევა იმ აუცილებელ ინსტრუმენტად, რომელიც უზრუნველყოფს ფაქტისა და ინტერპრეტაციის მკაფიო გამიჯვნას და იცავს აკადემიურ მსჯელობას სუბიექტურობისგან.

კრიტიკული აზროვნება ასევე განსაზღვრავს ანალიზის სიღრმეს: იგი საშუალებას აძლევს ინდივიდს, გასცდეს ზედაპირულ აღქმას და გააანალიზოს როგორც შინაარსობრივი, ისე კონტექსტუალური განზომილებები. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი რეფლექსიური ფუნქცია, რომელიც უზრუნველყოფს საკუთარი მსჯელობის მუდმივ გადამოწმებას. ეს მექანიზმი ამცირებს შეცდომის ალბათობას, ზრდის სანდოობას და ანიჭებს აკადემიურ ანალიზს მეცნიერულ სიმკაცრეს.

ლიტერატურა

1. Paul, Richard, and Linda Elder. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall, 2006.
2. Facione, Peter A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction (The Delphi Report). Millbrae, CA: California Academic Press, 1990.
3. Graff, Gerald, and Cathy Birkenstein. They Say / I Say: The Moves That Matter in Academic Writing. 3rd ed. New York: W. W. Norton & Company, 2014.
4. Foucault, Michel. The Archaeology of Knowledge. Translated by A. M. Sheridan Smith. London: Routledge, 2002.
5. Richards, I. A. Practical Criticism: A Study of Literary Judgment. London: Routledge, 1929.
6. Booth, Wayne C. The Rhetoric of Fiction. 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1983.

Critical Thinking as a Methodological Foundation of Academic Analysis

Khatia Shevardnadze

Abstract

This article examines critical thinking as a methodological foundation of academic analysis and explores its role in structuring analytical reasoning. Critical thinking is approached not merely as an individual cognitive skill, but as a systematic process that governs the selection, evaluation, and interpretation of information. The relevance of this topic is reinforced by the contemporary academic context, where the abundance of information requires rigorous assessment of reliability, logical coherence, and epistemic validity. The aim of the study is to define the methodological function of critical thinking within the process of academic analysis and to demonstrate its role as a central mechanism that ensures structured and evidence-based reasoning. The research is based on a theoretical-analytical approach and focuses on key components of critical thinking, including analysis, evaluation, and reflection. The findings indicate that critical thinking operates as an integrative framework that organizes analytical processes and enhances the quality of academic reasoning. It enables systematic understanding, supports the evaluation of arguments, and contributes to the formation of logically consistent and well-substantiated conclusions. Furthermore, it fosters intellectual independence and reflective judgment, both of which are essential for academic inquiry. In conclusion, critical thinking should be understood as a fundamental methodological basis of academic analysis, ensuring depth, coherence, and scientific rigor in the production and interpretation of knowledge.

Keywords: critical thinking, academic analysis, methodological foundation, analytical reasoning, evaluation, reflection, cognitive process.